CANCER & ALKOHOL

Ett faktablad kring alkoholens betydelse
för utvecklande av cancersjukdomar

Ett faktamaterial från S.L.A.N, Sveriges Landsråd för Alkohol- och Narkotikafrågor

Om du vill leta mera fakta om alkohol och cancer rekommenderar vi:

www.can.se som har nordens största bibliotek med forskning och forskningsartiklar i alkohol och narkotikafrågor.

www.cancer.dk Danska cancerföreningen.

www.kreftforeningen.no Norska Kreftforeningen.

www.alcoholandcancer.eu ECL och Eurocares sida.

www.europeancancerleagues.org Är en europeisk organisation som jobbar förebyggande mot cancer. Här finns information samlad från många länders gemensamma ansträngningar. ECL har också genomfört seminarier för att uppmärksamma frågan på europeisk nivå.

www.cancerfonden.se Har en del fakta kring alkohol och cancer och en svensk version av den europeiska kodexen mot cancer. Är en stor källa till kunskap och har även råd till människor som drabbas direkt eller indirekt.

Text: Per Leimar, IOGT-NTO

Bearbetning: Mats Gunnarsson

Faktagranskning: Peter Allebeck, Professor i socialmedicin, Karolinska Institutet

Kontakt S.L.A.N: Mats Gunnarsson, mats@slan.se

2012-09-20

S.L.A.N – 26 organisationer i samverkan för en restriktiv & solidarisk alkohol- & Narkotikapolitik
AF – Alkoholpolitiskt Forum, **AMD** – Anhöriga Mot Droger, **Blå bandet**, **FMN** – Föräldraföreningen mot Narkotika, **Förbundet mot droger**, **Hassela Solidaritet**, **HELA MÄNNISKAN** – Socialt arbete på kristen grund, **IOGT-NTO**, **JUNIS** – IOGT-NTOs juniorförbund, **LP-Verksamheten** – Beroendebehandling på kristen grund, **Länkens Kamratförbund**, **Länsnykterhetsförbunden** i 18 län/regioner, **MHF** – Motorförarnas Helnykterhetsförbund, **MHF-Ungdom**, **NSF** – Nykterhetsrörelsens scoutförbund, **RFF** – Riksförbundet för Förstärkt Familjehemsvård, **RNS** – Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle , **SAN** – Sveriges Akademikers Nykterhetsförbund, **SBU** – Sveriges Blåbandsungdom, **SFF** – Svenska Frisksportförbundet, **SIMON** – Svenskar & Invandrade Mot Narkotika, **SLN** – Sveriges Lärares Nykterhetsförbund, **SMART** – Nätverk för förebyggare, **Smart Ungdom**, **SPHF** – Sveriges Polismäns Helnykterhetsförbund, **Unga Kris**, **UNF** – Ungdomens Nykterhetsförbund.

Grafisk Form: Torkel Edenborg

Varför gör SLAN en faktasamling om alkohol och Cancer?

SLAN företräder frivilligorganisationer som alla har en lång erfarenhet av att jobba mot de negativa effekterna av alkohol och andra droger. Sambandet mellan våld och alkohol, de omfattande samhällsekonomiska kostnaderna och det stora lidandet för enskilda individer och familjer som drabbas är några av de skäl som skapat vårt engagemang.

Att alkohol är ett cancerogent/cancerframkallande ämne har länge varit känt i forskarvärlden. Vi tycker det är en viktig pusselbit som saknats i debatten kring hälsofrågor i Sverige. Människor översköljs av tveksamma budskap om nyttan av att dricka måttligt med alkohol men får väldigt sällan höra eller läsa om nyare rön som visar på alkoholens cancerogena egenskaper. Det är hög tid för svenska myndigheter och politiker att ta bladet ifrån munnen i frågan.

Det innebär inte att alla som dricker alkohol får cancer eller att helnyktra aldrig får det men eftersom ökad alkoholkonsumtion innebär en tydlig ökad risk för bröstcancer –som är den vanligaste cancerformen hos kvinnor – måste frågan ändå diskuteras och spridas kunskap om.

SLAN anser att kunskap och information ger bättre underlag för både individen och politiken när det kommer till att besluta om hur man själv och samhället skall hantera alkohol. Tyvärr har marknadskrafterna mycket större resurser än de ideella organisationer som jobbar med frågan men här kommer ett billigt sätt att sprida fakta på nätet genom att producera en gratis PDF som alla kan sprida och trycka ut på papper om du önskar, inget porto och inga tryckkostnader för upplagor som blivit gamla. Vår förhoppning är att det skall ge tillgång till kunskap för många.

Nils-Erik Söderqvist
Ordförande i SLAN, tidigare riksdagsledamot

CANCER & ALKOHOL

IARC – International Agency for Research in Cancer

International Agency for Research in Cancer är Världshälsoorganisationens, WHO, forskningsorganisation för att förebygga cancer. Den har sitt huvudkontor i Lyon i södra Frankrike. IARC har som uppgift att bland annat utvärdera vilka faktorer som orsakar cancer och utveckla strategier för att begränsa cancersjukdomar. IARC har klassificerat alkohol som cancerframkallande sedan 1988.[1] Då konstaterades att alkohol orsakade fem typer av cancer, i mun, svalg, struphuvud, matstrupe och lever. Dessa cancerformer är relativt ovanliga.

Under 1990- och 2000-talet har forskningen sett fler samband mellan alkohol och cancer. IARC genomförde 2007 en ny genomgång av forskningsläget och konstaterade att alkoholen, förutom de fem tidigare typerna, också orsakar bröstcancer hos kvinnor och tjock- och ändtarmscancer.[2 3] Dessa tillhör de vanligaste cancerformerna. Bröstcancer är den vanligaste cancerformen för kvinnor. Alkoholens roll för cancer utökades därmed påtagligt och räknas idag som den näst största orsaken till cancer efter tobak, i flera länder.

När IARC utvärderar om någon faktor är cancerframkallande gör man en samlad bedömning av epidemiologiska studier, djurexperiment och kunskap om mekanismer för utveckling av cancer.[4] Man placerar därefter faktorn i en av fem grupper:

- **Grupp 1**: Cancerframkallande för människor
- **Grupp 2a**: Troligen cancerframkallande för människor
- **Grupp 2b**: Möjligen cancerframkallande för människor
- **Grupp 3**: Inte möjlig att klassificera vad gäller cancerframkallande egenskaper (oftast på grund av otillräckliga studier på människor eller från djurexperiment)
- **Grupp 4**: Troligen inte cancerframkallande för människor

Alkohol tillhör sedan 1988 grupp 1, cancerframkallande för människor. Sedan arbetet startade 1971 har IARC utvärderat cirka 950 faktorer varav 108 har klassificerats i grupp 1, 64 i grupp 2A och 271 i grupp 2B.[5] Det är därmed ett relativt fåtal faktorer som IARC har bedömt tillhöra grupp 1, det vill säga konstaterat cancerframkallande hos människor.

World Cancer Research Fund

Samma år som IARC uppdaterade sin bedömning av alkohol, publicerade World Cancer Research Fund och American Institute for Cancer Research en rapport om diet, fysisk aktivitet och cancer. Arbetet med rapporten tog sex år och bedömde en mängd faktorer, däribland alkohol. Rapportens slutsats överensstämmer med IARCs, att alkohol orsakar cancer i mun, svalg, struphuvud, matstrupe, bröst (kvinnor) och tjock- och ändtarm. För levercancer bedömer man att alkohol troligen är en orsak. Rapporten konstaterar att bevisen för att alla typer av alkoholdrycker orsakar olika former av cancer har stärkts.[6]

Den europeiska kodexen mot cancer

Redan 2003 konstaterade den europeiska kodexen mot cancer att alkohol orsakar cancer i mun, svalg, struphuvud, bröst (för kvinnor), lever och tjock- och ändtarm, det vill säga samma slutsats som IARC och World Cancer Research Fund drog 2007.

Den europeiska kodexen mot cancer skapades av Europeiska Kommissionen 1987. Den nu aktuella kodexen är från 2003 och är den tredje.

Kodexen konstaterar att risken för cancer ökar med mängden konsumerad alkohol utan något tröskelvärde under vilket ingen effekt kan påvisas. Typen av alkoholdryck har ingen betydelse. Öl, vin och sprit kan alla ge cancer. För bröstcancer för kvinnor konstaterar kodexen att risken ökar med cirka 10 procent för varje ökning av konsumtionen med 10 gram alkohol per dag. På grund av att det inte verkar finnas något tröskelvärde, att många kvinnor dricker små mängder alkohol och att bröstcancer är vanligt förekommande, framhåller kodexen att riskökningen är av stor vikt och att alkohol orsakar fler fall av bröstcancer än någon annan cancerform hos europeiska kvinnor.[7]

Andra cancerformer

Förutom de ovan nämnda konstaterade cancerformerna, finns det också tecken på att alkohol kan orsaka cancer i bukspottkörteln[8], luftstrupe, lungor, magsäck[9], äggstockar och prostata, men sambanden verkar vara svagare än för övriga ovannämnda cancerformer.[10]

Hur stor är risken?

I sammanställningar av studier om alkohol och cancer har man konstaterat att risken ökar med ökande alkoholkonsumtion och att det inte finns någon tröskel under vilken alkoholen inte har någon negativ

Alkoholens hälsoeffekter är omtvistade och inte alls så säkra som de ibland framställs. Över tid har forskningen kommit fram till att en stor del av den skyddande effekten beror på att måttlig alkoholkonsumtion är en markör för personer med bättre hälsa och bättre social situation och inte på alkoholen i sig.

effekt på cancer.[11 12] Det finns alltså ingen konsumtionsnivå som är helt riskfri och risken ökar i takt med ökad konsumtion.

För varje svenskt standardglas alkohol per dag (12 gram alkohol)* ökar risken för olika cancerformerna enligt tabellen[13]:

Riskökning per standardglas alkohol/dag	
Mun och svalg	24 procent
Struphuvud	17 procent
Matstrupe	16 procent
Bröst	8 procent
Lever	7 procent
Tjock- och ändtarm	2 procent

En riskökning i procent säger väldigt lite om man inte tar hänsyn till hur vanligt problemet är. Cancer i mun, svalg, struphuvud och matstrupe är relativt ovanliga, medan bröstcancer och tjock- och ändtarmscancer tillhör de vanligaste cancerformerna. En liten riskökning i procent på en vanlig cancerform ger upphov till många fler fall än en stor riskökning för en ovanlig variant. I en utvärdering av orsaker till cancer i Frankrike år 2000 beräknades till exempel alkoholen orsaka 591 fall av mun- och svalgcancer hos kvinnor, men 3 925 fall av bröstcancer, trots att riskökningen för bröstcancer är mycket mindre än för mun- och svalgcancer.[14]

Ett sätt att utrycka risken är antalet fall per 1000 personer, till exempel, under en viss tid och för en viss konsumtion. En brittisk studie på över en miljon medelålders kvinnor kom fram till att varje ytterligare glas alkohol om 10 gram per dag ökade antalet cancerfall med 15 per 1 000 kvinnor, fram till 75 års ålder. Av dessa 15 fall var 11 bröstcancer, 1 mun- och svalgcancer, 1 ändtarmscancer och 0,7 vardera för cancer i matstrupe, struphuvud och lever.[15]

Spelar det någon roll om man dricker öl, vin eller sprit?

Studier har visat att alla typer av alkoholdrycker kan ge upphov till cancer och gäller alltså öl, vin och sprit. Det är mängden alkohol som är den viktiga faktorn. [16 17]

Är det ändå inte bättre att dricka måttligt än inte alls, eftersom alkohol är bra för hjärtat?

Alkoholens hälsoeffekter är omtvistade och inte alls så säkra som de ibland framställs. Det pågår en diskussion i forskarvärlden om effekten är verklig eller om den är skenbar och beror på brister i utvärderingarna.[18 19 20] Över tid har forskningen också kommit fram till att en stor del av den skyddande effekten beror på att måttlig alkoholkonsumtion är en markör för personer med bättre hälsa och bättre social situation och inte på alkoholen i sig. [21]

Alkohol orsakar cancer i mun, svalg, struphuvud, matstrupe, tjock- och ändtarm, lever och bröst (hos kvinnor). Det finns också tecken på att alkohol kan orsaka cancer i lunga, magsäck, bukspottkörtel, äggstock och prostata.

Den skyddande effekten av alkohol återfinns dock bara hos medelålders och äldre personer. De doser alkohol som möjligen kan ha positiva effekter för äldre, är väldigt låga, från någon matsked till ett glas vin om dagen. För unga människor – under fyrtio år eller så – är alkoholens medicinska verkningar enbart negativa.[22]

Alkoholens cancerframkallande effekt är inte ifrågasatt på samma sätt som för hjärtat. Dessutom är den sammanlagda effekten av alkohol på olika sjukdomar negativ, även från låga nivåer.[23]

Det är inte heller rimligt att använda en cancerframkallande substans för en eventuell fördel för andra sjukdomar. Särskilt inte som det finns andra, mindre riskfyllda, saker man kan äta eller göra för att minska risken för hjärtsjukdom.

Hur mycket kan jag dricka?

När det gäller cancer är risken mindre ju mindre man dricker. Den europeiska cancerkoden rekommenderar en konsumtionsgräns på maximalt 10 gram alkohol per dag för kvinnor och 20 gram för män (motsvarande 1 litet respektive 2 små glas vin om 10 cl).[24] Många organisationer ger liknande råd. Till exempel den danska organisationen Kræftens Bekæmpelse framhåller att man inte ska dricka för hälsans skull och att en konsumtion på maximalt 7 standarddrinkar per vecka för kvinnor och 14 för män innebär en låg risk för skador.[25] Det franska Institut National de Cancer avråder från alkoholkonsumtion, när det gäller att förebygga cancer.[26]

Hur mycket cancer svarar alkoholen för?

I en studie på åtta olika europeiska länder (Sverige var inte med) uppskattades 10 procent av all cancer hos män orsakas av alkohol och 3 procent för kvinnor.[27] För Sveriges del skulle det motsvara knappt 3 000 fall för män och knappt 1 000 för kvinnor per år.

I en studie från IARC om orsakerna till cancer i Frankrike år 2000 uppskattades alkoholen orsaka 8 procent av alla cancerfall, 11 procent för män och 5 procent för kvinnor. Alkoholen var den näst största orsaken till cancer efter tobak, som svarade för 18 procent. Andra faktorer bedömdes svara för betydligt mindre andelar. Tredje största faktorn var infektioner som svarade för 3 procent, därefter fysisk inaktivitet, övervikt och UV-ljus på vardera 2 procent.[28]

* Motsvarar två 33 cl flaskor lättöl (2,25 volymprocent), knappt en 50 cl burk folköl (3,5 volymprocent), knappt en 33 cl flaska starköl (5,0 volymprocent), ett litet glas (2 dl) extra starkt starköl (7,2 volymprocent), ett litet (12 cl) glas vin (13 volymprocent), ett litet (8 cl) glas starkvin (18 volymprocent) eller 4 cl sprit (40 volymprocent)

En studie på åtta olika europeiska länder (Sverige var inte med) uppskattades 10 procent av cancer hos män orsakas av alkohol och tre procent för kvinnor. Globalt uppskattas alkohol svara för fem procent av all cancer, trots att cirka hälften av världens befolkning inte dricker alkohol.

I en uppskattning av sjukdomsbördan i Sverige uppskattades alkoholen svara för 3,5 procent av sjukdomsbördan för cancer år 2002.[29] Dock var inte tjock- och ändtarmscancer medräknade som orsakade av alkohol.

Globalt uppskattas alkohol svara för 5 procent av all cancer[30], trots att cirka hälften av världens befolkning inte dricker alkohol.

Vad händer om man både dricker och röker?

Risken förstärks om man både röker och dricker. Den ökar med mer än summan av riskerna för tobak och alkohol vardera.[31 32] I en undersökning hade rökare sju gånger så stor risk som icke-rökare och den som drack alkohol sex gånger så stor risk. En som rökte två paket cigaretter om dagen och drack mer än fyra standardglas hade 35 gånger så stor risk.[33] Jämfört med personer som aldrig rökt och inte drack alkohol ökade risken för cancer i svalg och luftvägar mellan 10 och 100 gånger för personer som rökte och drack mycket.[34]

Är det känt i andra länder?

Efter att det blev känt att alkoholens roll för cancer var större än man tidigare trott, har cancerorganisationer i många länder börjat informera om alkoholens roll för cancer. Flera tar upp att även en låg konsumtion ökar risken och ger råd att begränsa konsumtionen eller avstå helt.

Storbritanniens sjukvårdsmyndighet NHS lanserade 2010 en kampanj om alkohol där bland annat risken för bröstcancer togs upp. Kampanjen gick under namnet "Alcohol causes damage you can't see". Brittiska cancerorganisationen Cancer Research UK informerar på sin hemsida att risken är liten om man dricker ett litet glas per dag för kvinnor men att varje ytterligare glas ökar risken för bröstcancer med 7–12 procent.

Frankrikes hälsoministerium och nationella cancerinstitut gick ut med information om livsmedel, alkohol och cancer 2009 och avrådde, som nämnts ovan, från alkoholkonsumtion om man ville förebygga cancer. På sin hemsida informerar man om att risken ökar linjärt med alkoholkonsumtion utan någon tröskel och att alkohol är den största undvikbara orsaken till cancer i Frankrike efter tobak.

Den schweiziska cancerorganisationen, Ligue Suisse contre le cancer, gick 2008 ut med informationsmaterial om riskfaktorerna för cancer där man informerar om att även lite alkohol ökar cancerrisken och ger rådet att antingen avstå från alkohol helt eller dricka så lite som möjligt.

Australiens Cancer Council skriver på sin hemsida att även små mängder alkohol ökar cancerrisken och rekommenderar i ett uttalande om alkohol och cancer att begränsa konsumtionen eller avstå helt från alkohol.

Den danska patientföreningen Kræftens Bekæmpelse skriver på sin hemsida att även en liten konsumtion ökar risken för cancer och att för varje glas man dricker per dag ökar risken för bröstcancer med 10 procent.

Norska Kreftforeningen skriver på sin hemsida att det är inget tvivel om att alkohol ökar risken för cancer och att även en låg konsumtion ökar risken. Man skriver att ju mer man drar ner på konsumtionen desto mer minskar risken för att få cancer och att det inte finns underlag för att sätta en säker gräns för alkoholkonsumtion.

Är det känt i Sverige?

Det är minst känt i Sverige av alla EU-länder. I en europeisk enkätundersökning från 2010 uppgav 23 procent av svenskarna att de var säkra på att alkohol kan öka risken för cancer, mot 56 respektive 57 procent i Frankrike och Rumänien. Genomsnittet för alla EUs medlemsländer var 36 procent. När det gäller kännedom om att alkohol orsakar skrumplever var däremot Sverige på första plats i Europa.[35]

I jämförelse med länderna ovan är informationen om alkohol och cancer från svenska organisationer och myndighete inte alltid lika tydlig. Ofta beskrivs en hög alkoholkonsumtion kunna öka risken för cancer, men detaljer från de senaste tio årens forskningsresultat om risknivåer är svåra att hitta.

Det finns dock information om alkohol och cancer i Sverige som ligger närmare de utländska organisationernas information ovan. I boken Alkohol och hälsa från 2005, utgiven av Folkhälsoinstitutet och redigerad av Sven Andréasson och Peter Allebeck finns ett kapitel om cancer skrivet av Jan Adolfsson som tar upp att även en låg eller måttlig alkoholkonsumtion ger en liten eller måttlig ökning av risken för ett antal cancerformer. På CANs hemsida om drogfakta om alkohol nämns alkohol som riskfaktor för flera cancerformer, att det finns ingen helt riskfri alkoholkonsumtion, och att vid ungefär 10 gram alkohol per dygn (ett litet glas vin eller en halv burk starköl) finns en ökad risk för bröstcancer. Och på Systembolagets hemsida finns information om alkohol och cancer från en forskningskonferens 2011 med bland annat en intervju med Robert Baan från WHO:s cancerforskningsorgan IARC.

När det gäller cancer är risken mindre ju mindre man dricker. Den europeiska cancerkoden rekommenderar en konsumtionsgräns på maximalt 10 gram alkohol per dag för kvinnor och 20 gram för män (motsvarande ett litet respektive två små glas vin om 10 cl).

Fotnoter

1 International Agency for Research on Cancer, IARC. (1988). *Alcohol Drinking.* Lyon: IARC (IARC Monographs on the Evaluation of Carcinogenic Risks to Humans, Volume 44).

2 Robert Baan, Kurt Straif, Yann Grosse et.al. (2007). Carcinogenicity of alcoholic beverages. *Lancet Oncology,* 2007; 8: 292 – 293.

3 International Agency for Research on Cancer, IARC. (2010). *Alcohol Consumption and Ethyl Carbamat.* Lyon: IARC (IARC Monographs on the Evaluation of Carcinogenic Risks to Humans, Volume 96).

4 International Agency for Research on Cancer, IARC. (2006). Preamble. Lyon: IARC (IARC Monographs on the Evaluation of Carcinogenic Risks to Humans).

5 International Agency for Research on Cancer, IARC. Agents Classified by the IARC Monographs, Volumes 1–105. http://monographs.iarc.fr/ENG/Classification/ [2012-07-23]

6 World Cancer Research Fund /American Institute for Cancer Research. (2007). *Food, Nutrition, Physical Activity, and the Prevention of Cancer: a Global Perspective.* Washington DC: AICR.

7 Boyle, P. et.al. (2003). European Code Against Cancer and scientific justification: third version. *Annals of Oncology* 14: 973–1005.

8 International Agency for Research on Cancer, IARC. List of Classifications by cancer sites with sufficient or limited evidence in humans, Volumes 1 to 105. Tillgänglig: http://monographs.iarc.fr/ENG/Classification/ [2012-07-23]

9 Rehm J, Baliunas D, Borges GLG et al. (2010). The relation between different dimensions of alcohol consumption and burden of disease: an overview. *Addiction* 2010;105:817- 843.

10 Adolfsson, J. (2005). Cancer. I Andréasson, S., Allebeck, P. (red.). *Alkohol och hälsa – En kunskapsöversikt om alkoholens positiva och negativa effekter på vår hälsa*. Stockholm: Statens Folkhälsoinstitut, (R 2005:11), ss. 60 – 63.

11 International Agency for Research on Cancer, IARC. (2007). *Attributable Causes Of Cancer In France In The Year 2000.* Lyon: IARC. (IARC Working Group Reports, Volume 3).

12 Boyle, P. et.al. (2003). European Code Against Cancer and scientific justification: third version. *Annals of Oncology* 14: 973–1005.

13 Baserad på International Agency for Research on Cancer, IARC. (2007). *Attributable Causes Of Cancer In France In The Year 2000.* Lyon: IARC. (IARC Working Group Reports, Volume 3), tabell B2.1, s. 39.

14 International Agency for Research on Cancer, IARC. (2007). *Attributable Causes Of Cancer In France In The Year 2000.* Lyon: IARC. (IARC Working Group Reports, Volume 3).

15 Naomi E. Allen, Valerie Beral, Delphine Casabonne et.al. (2009). Moderate Alcohol Intake and Cancer Incidence in Women. *J Natl Cancer Inst* 2009;101: 296 – 305 .

16 Boyle, P. et.al. (2003). European Code Against Cancer and scientific justification: third version. *Annals of Oncology* 14: 973–1005.

17 Robert Baan, Kurt Straif, Yann Grosse et.al., *Carcinogenicity of alcoholic beverages*, Lancet Oncology 2007; 8: 292 – 293.

18 Fillmore KM, Stockwell T, Chikritzhs T, et al. (2007). Moderate alcohol use and reduced mortality risk: systematic error in prospective studies and new hypotheses. *Ann Epidemiol* 2007; 17: S16–S23.

19 Naimi T, Brown D, Brewer R, et al. (2005). Cardiovascular risk factors and confounders among nondrinking and moderate-drinking US adults. *Am J Prev Med* 2005; 28: 369–373.

20 Tim R Stockwell, Alissa Greer et.al. (2012). Moderate alcohol consumption and health benefits: how good is the science? [Elektronisk]. BMJ Rapid Response, 21 January 2012, http://www.bmj. com/rapid-response/2012/01/21/re-association-alcohol-consumption-selected-cardiovascular-disease-outcome [2012-07-23]

21 Anderson P. (2012) The impact on alcohol on health. I Anderson P., Møller L. & Galea G. (red.) *Alcohol in the European Union – Consumption, harm and policy approaches.* Köpenhamn: WHO Europa.

22 Andréasson S. (2005). Allmänna hälsoeffekter av måttlig alkoholkonsumtion. I Andréasson, S., Allebeck, P. (red.). *Alkohol och hälsa – En kunskapsöversikt om alkoholens positiva och negativa effekter på vår hälsa*. Stockholm: Statens Folkhälsoinstitut, (R 2005:11), ss. 36 – 42.

23 Rehm J, Zatonski W, Taylor B (2011). Epidemiology and alcohol policy in Europe. *Addiction*, 106(Suppl. 1): 11–19.

24 European Code Against Cancer and scientific justification: third version (2003). Tillgänglig: http://www.cancercode.eu/ [2012-407-23].

25 Kræftens Bekæmpelses. Genstandsgrænser. http://www.cancer.dk/forebyg/alkohol/genstande/ [2012-07-23].

26 l'Institut National du Cancer (INCa). (2009). *Nutrition & prevention des cancers: des connaissances scientifiques aux recommandations*, Paris: l'Institut National du Cancer. Tillgänglig: www.e-cancer.fr/prevention/facteurs-de-risque-et-de-protection/alcool/.

27 Schütze, M. et al.(2011). Alcohol attributable burden of incidence of cancer in eight European countries based on results from prospective cohort study. *British Medical Journal* 2011;342:d1584.

28 International Agency for Research on Cancer, IARC. (2007). *Attributable Causes Of Cancer In France In The Year 2000.* Lyon: IARC. (IARC Working Group Reports, Volume 3).

19 Allebeck, P. Moradi, T & Jacobsson, A. (2006). *Sjukdomsbördan i Sverige och dess riskfaktorer*, Stockholm: Statens folkhälsoinstitut. (Rapport nr A 2006:4).

30 Danaei, G. et.al. (2005) Causes of cancer in the world: comparative risk assessment of nine behavioural and environmental risk factors. *Lancet* 2005; 366: 1784–93.

31 International Agency for Research on Cancer, IARC. (2007). *Attributable Causes Of Cancer In France In The Year 2000.* Lyon: IARC. (IARC Working Group Reports, Volume 3).

32 Winstanley, M.H., Pratt, I.S., Chapman, K. et.al. (2011). Alcohol and cancer: a position statement from Cancer Council Australia. *Medical Journal of Australia* 2011; 194: 479–482.

33 Blot, W. (1988) Smoking and Drinking in Relation to Oral and Pharyngeal Cancer. *Cancer Research* 48, 3282–3287.

34 Boyle, P. et.al. (2003). European Code Against Cancer and scientific justification: third version. *Annals of Oncology* 14: 973–1005.

35 *EU Citizens' Attitudes Towards Alcohol*, Special Eurobarometer 331, 2010.

SLAN samlar kunskap och erfarenhet från mer än 130 års arbete. Ett paraplyorgan med 26 organisationer med över 130 tusen individuella medlemmar, över 200 grupper för socialt arbete, sju behandlingshem, konsulentstödda familjehem och ett tusental anställda, barn och ungdomsgrupper, folkhögskolor och kursgårdar med alkoholfria miljöer för utveckling.

Landsrådet bildades 1921 organiserar både profana och religiösa organisationer som vill verka för ett bättre samhälle där barn inte tvingas växa upp med missbruk i hemmet och alla som behöver hjälp för att komma ur missbruk, får ett bra stöd. VI vet att en solidarisk, restriktiv och förebyggande politik är en klok investering. Både ekonomiskt och mänskligt, för individen och hela samhället.

S.L.A.N

Sveriges Landsråd för alkohol- och narkotikafrågor
Qnutpunkten, Östermalmsgatan 33, 114 26 STOCKHOLM
Telefon 08-21 32 07 www.slan.se
landsradet@sobernet.nu eller mats@slan.se